

I. NAUCZANIE OJCA ŚWIĘTEGO

1. List apostolski „*Mane nobiscum Domine*”

List apostolski *Mane nobiscum Domine* Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych na Rok Eucharystii październik 2004 r. – październik 2005 r.

WPROWADZENIE

1. «ZOSTAŃ Z NAMI, PANIE, gdyż ma się ku wieczorowi» (por. Łk 24, 29). Z tym usilnym zaproszeniem dwaj uczniowie zdążający do Emaus wieczorem w dniu Zmartwychwstania zwrócili się do Wędrowca, który przyłączył się do nich w drodze. Przygnębieni smutnymi myślami, nie przypuszczali, że ten Nieznajomy to ich Mistrz, już zmartwychwstały. Odczuwali jednak, jak «pałało w nich serce» (por. tamże, 32), kiedy On z nimi rozmawiał, «i wyjaśniał» Pisma. Światło Słowa roztopiało ich twarde serce i «otwierało im oczy» (por. tamże, 31). Pośród cieni chylącego się ku zachodowi dnia i mroku zalegającego w duszy, ów Wędrowiec był jasnym promieniem, na nowo budzącym nadzieję i otwierającym ich ducha na pragnienie pełni światła. «Zostań z nami», prosili. A On przyjął zaproszenie. Wkrótce oblicze Jezusa miało zniknąć, ale Mistrz miał «pozostać» pod zasłoną «łamanego chleba», wobec którego otworzyły się ich oczy.

2. *Ikona uczniów z Emaus* pozwala w odpowiednim świetle ukazać Rok, w którym Kościół w sposób szczególny będzie starał się przeżywać tajemnicę Najświętszej Eucharystii. Na naszej drodze pełnej pytań, niepokojów, nieraz także bolesnych rozczarowań Boski Wędrowiec nadal przyłącza się do nas i nam towarzyszy, prowadząc nas przez wyjaśnianie Pism do zrozumienia Bożych tajemnic. Kiedy spotkanie staje się pełne, miejsce światła Słowa zajmuje światło płynące z «Chleba życia», przez który Chrystus wypełnia w najdoskonalszy sposób swą obietnicę, że «będzie z nami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata» (por. Mt 28, 20).

3. «Łamanie chleba» – jak początkowo nazywano Eucharystię – od zawsze jest w centrum życia Kościoła. Przez nią Chrystus uobecnia w przemijającym czasie tajemnicę swej śmierci i zmartwychwstania. W Eucharystii przyjmujemy Jego samego jako «chleb żywy, który zstąpił z nieba» (J 6, 51), a z Nim otrzymujemy zadatek życia wiecznego, który daje nam przedsmak wieczystej uczyty w niebiańskim Jeruzalem. Wielokrotnie, a ostatnio w Encyklice *Ecclesia de Eucharystia*, idąc śladem nauczania Ojców Kościoła, Soborów Powszechnych, a także moich Poprzedników, zachęcałem Kościół do refleksji nad Eucharystią. Nie zamierzam zatem w niniejszym Liście powtarzać tego, co zostało już powiedziane, zachęcając do zgłębiania i przyswajania tych treści. Uznałem jednak, że właśnie w tym celu wielką pomocą może być *Rok poświęcony temu przedziwnemu Sakramentowi*.

4. Jak wiadomo, *Rok Eucharystii* trwać będzie od października 2004 do października 2005. Sprzyjającą okazję do tej inicjatywy stworzyły dwa wydarzenia, które odpo-

wiednio wyznaczają początek i koniec: *Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny*, który ma się odbyć w dniach od 10 do 17 października br. w Guadalajarze (Meksyk), i *Zgromadzenie Zwyczajne Synodu Biskupów*, które będzie miało miejsce w Watykanie w dniach od 2 do 29 października 2005 r. pod hasłem: «Eucharystia źródłem i szczytem życia i misji Kościoła». Kierowałem się tu jeszcze innym względem: w tym roku przypada *Światowy Dzień Młodzieży*, który odbędzie się w Kolonii w dniach od 16 do 21 sierpnia 2005 r. Eucharystia jest ośrodkiem życia i pragnę, by młodzież gromadziła się wokół niej dla ożywienia swej wiary i entuzjazmu. Z myślą o takiej inicjatywie eucharystycznej nosiłem się już od dawna; stanowi ona bowiem naturalną konsekwencję kierunku duszpasterskiego, jaki pragnąłem nadać Kościołowi, zwłaszcza w latach przygotowań do Jubileuszu, a do którego wróciłem w latach następnych.

5. W niniejszym Liście apostolskim pragnę zwrócić uwagę na ciągłość kierunku, aby wszyscy łatwiej mogli zrozumieć jego duchową doniosłość. Gdy chodzi o konkretne wprowadzenie w życie obchodów *Roku Eucharystii*, liczę na osobiste zaangażowanie się Pasterzy Kościołów lokalnych, którym nabożeństwo do tak wielkiej Tajemnicy niewątpliwie podsunie stosowne działania. Moim Braciom Biskupom nietrudno będzie zresztą dostrzec, że inicjatywa ta, następująca w niedługim czasie po zakończeniu Roku Różańca, dotyczy tak głębokiej płaszczyzny duchowej, iż żadną miarą nie będzie stanowić przeszkody dla programów duszpasterskich poszczególnych Kościołów. Co więcej, może je ona skutecznie naświetlić, osadzając je, by się tak wyrazić, w Tajemnicy, która stanowi korzeń i sekret życia duchowego wiernych, a także wszelkich inicjatyw Kościoła lokalnego. Nie proszę więc, by przerywać «drogi» duszpasterskie podjęte przez poszczególne Kościoły, ale by zaakcentować w nich wymiar eucharystyczny, właściwy całemu życiu chrześcijańskiemu. Ze swej strony pragnę dać w tym Liście pewne zasadnicze wskazania, ufając, że w różnych częściach, z jakich się składa Lud Boży, zechce przyjąć moją propozycję z gotowością i miłością.

I. ŚLADAMI SOBORU I JUBILEUSZU

Ze spojrzeniem zwróconym ku Chrystusowi

6. Przed dziesięcioma laty w Liście apostolskim *Tertio millennio adveniente* (10 listopada 1994 r.) wskazywałem Kościołowi drogę przygotowań do *Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*. Byłem przekonany, że ta historyczna okazja zarysowywała się na horyzoncie jako wielka łaska. Nie sądziłem oczywiście, że zwykłe miejsce chronologiczne, choć tak sugestywne, może samo z siebie przynieść wielkie zmiany. Niestety, po rozpoczęciu Tysiąclecia, nowe fakty uwidoczniły swoistą bezlitosną ciągłość z poprzednimi wydarzeniami. Wyłonił się tym samym obraz, który obok dających otuchę perspektyw pozwala dostrzec ponure cienie przemocy i krwi, które wciąż nas zasmucają. Zachęcając jednak Kościół do obchodów Jubileuszu dwóch tysięcy lat od Wcielenia, byłem – i nadal jestem, bardziej niż kiedykolwiek! – głęboko przekonany, że jest to praca obliczona na «długi czas».

Chrystus bowiem jest w centrum nie tylko dziejów Kościoła, ale również historii ludzkości. W Nim wszystko jednoczy się na nowo (por. Ef 1, 10; Kol 1, 15-20). Czyż można nie przypomnieć, z jakim zapałem Sobór Watykański II, cytując papieża Paw-

ła VI, wyznawał, że Chrystus jest «celem historii ludzkiej, punktem, ku któremu zwracają się pragnienia historii i cywilizacji, ośrodkiem rodzaju ludzkiego, radością wszystkich serc i wypełnieniem ich tęsknot»¹? Nauczanie Soboru przyniosło nowe pogłębienie znajomości natury Kościoła, otwierając umysły wierzących na bardziej wnikliwe rozumienie, w świetle Chrystusa, tajemnic wiary i samej rzeczywistości ziemskiej. W Nim, w Słowie, które stało się ciałem, zostaje objawiona nie tylko tajemnica Boga, ale też sama tajemnica człowieka². W Nim człowiek znajduje odkupienie i pełnię.

7. W Encyklice *Redemptor hominis*, na początku mego Pontyfikatu, rozwinąłem szeroko tę tematykę, którą podejmowałem później w różnych innych okolicznościach. Jubileusz był sprzyjającym momentem, by skierować uwagę wiernych na tę fundamentalną prawdę. Przygotowanie tego wielkiego wydarzenia miało charakter trynitarny i chrystocentryczny. Przy takim założeniu nie można było oczywiście zapomnieć o Eucharystii. Dziś, gdy przygotowujemy się do obchodów Roku Eucharystii, chciałbym przypomnieć, co pisałem już w *Tertio millennio adveniente*: «Rok dwutyśieczny będzie rokiem głęboko eucharystycznym: w Sakramencie Eucharystii Zbawiciel, który dwadzieścia wieków temu przyjął ciało w łonie Maryi, nadal ofiarowuje się ludzkości jako źródło Boskiego życia»³. Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny, obchodzony w Rzymie, nadał konkretny kształt temu znamieniu Wielkiego Jubileuszu. Warto też przypomnieć, że w trakcie intensywnych przygotowań do Jubileuszu, w Liście apostolskim *Dies Domini* zaproponowałem wierzącym do rozważenia temat «niedzieli» jako dnia Pana zmartwychwstałego i szczególnego dnia Kościoła. Wezwałem wówczas wszystkich, by odkryli na nowo sprawowanie Eucharystii jako serca niedzieli⁴.

Kontemplować z Maryją oblicze Chrystusa

8. Dziedzictwo Wielkiego Jubileuszu zostało poniekąd zebrane w Liście apostolskim *Novo millennio ineunte*. W tym dokumencie o charakterze programowym proponowałem perspektywę pracy duszpasterskiej opartej na kontemplacji oblicza Chrystusa, w ramach kościelnej pedagogii, zdolnej obrać za cel «wysoką miarę» świętości, realizowanej zwłaszcza poprzez sztukę modlitwy⁵. Jakże mogłoby zabraknąć w tej perspektywie zaangażowania liturgicznego, a w szczególności *zwrócenia uwagi na życie eucharystyczne*? Napisałem wówczas: «W XX stuleciu, a zwłaszcza w okresie posoborowym wspólnota chrześcijańska nauczyła się znacznie dojrzej sprawować sakramenty, a zwłaszcza Eucharystię. Należy dalej iść w tym kierunku, przywiązując szczególne znaczenie do Eucharystii niedzielnej i do samej niedzieli, przeżywanej jako specjalny dzień wiary, dzień zmartwychwstałego Pana i daru Ducha Świętego, prawdziwa Pascha tygodnia»⁶. W ramach wychowania do modlitwy zachęcałem rów-

¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konst. duszp. o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 45.

² Tamże, 22.

³ N. 55: AAS 87 (1995), 38.

⁴ Por. nn. 32-34: AAS 90 (1998), 732-734.

⁵ Por. nn. 30-32: AAS 93 (2001), 287-289.

⁶ Tamże, 35, l.c., 290-291.

nież do praktykowania *Liturgii Godzin*, poprzez którą Kościół uświęca poszczególne godziny dnia i upływający czas podzielony według okresów roku liturgicznego.

9. Następnie, ogłaszając *Rok Różańca* i wydając List apostolski *Rosarium Virginis Mariae*, podjąłem temat kontemplacji oblicza Chrystusa, *obierając za punkt wyjścia perspektywę maryjną*, aby raz jeszcze zachęcić do modlitwy różańcowej. Istotnie, ta tradycyjna modlitwa, zalecana przez Magisterium i tak droga Ludowi Bożemu, ma rysy wyraźnie biblijne i ewangeliczne, skupiając się głównie na imieniu i obliczu Jezusa, utrwalonych w kontemplacji tajemnic i powtarzaniu «Zdrowaś Maryjo». Jej powtarzający się rytm tworzy swoistą *pedagogię miłości*, której celem jest rozpalenie w duchu tej samej miłości, jaką Maryja żywi względem swego Syna. Dlatego, rozwijając wielowiekową tradycję, postanowiłem, dla nadania temu rodzajowi kontemplacji pełniejszej formy, uzupełnić ją o tajemnice światła⁷. Jakże nie umieścić u szczytu tajemnic światła Najświętszej Eucharystii?

Od Roku Różańca do Roku Eucharystii

10. Właśnie w *Roku Różańca* ogłosiłem Encyklikę *Ecclesia de Eucharistia*, w której pragnąłem ukazać tajemnicę Eucharystii w jej nierozzerwalnej, żywotnej relacji z Kościołem. Zachęcałem wszystkich do sprawowania Ofiary Eucharystycznej z zaangażowaniem, na jakie zasługuje, oraz do oddawania Jezusowi obecnemu w Eucharystii, także poza Mszą św., czci w adoracji godnej tak wielkiej Tajemnicy. Przede wszystkim zwróciłem raz jeszcze uwagę na potrzebę duchowości eucharystycznej, wskazując na wzór Maryi - «Niewiasty Eucharystii»⁸.

Rok Eucharystii wyrasta zatem na *fundamencie, który z każdym rokiem się wzbogacał*, choć zawsze zasadniczym punktem wyjścia był temat Chrystusa i kontemplacji Jego oblicza. Poniekąd rok syntezy może być postrzegany jako swego rodzaju *zwieńczenie dotychczas przebytej drogi*. Wiele można by mówić o tym, w jaki sposób dobrze przeżywać ten Rok. Ograniczę się do wskazania pewnych perspektyw, które mogą pomóc wszystkim w godnym i owocnym jego przeżywaniu.

II. EUCHARYSTIA TAJEMNICĄ ŚWIATŁA

«Wykładał im, co we wszystkich Pismach odnosiło się do Niego» (Łk 24, 27)

11. Opowiadanie o ukazaniu się zmartwychwstałego Jezusa dwóm uczniom z Emaus pomaga nam naświetlić pierwszy aspekt eucharystycznego misterium, który winien być zawsze obecny w pobożności Ludu Bożego: *Eucharystia tajemnicą światła!* W jakim znaczeniu można to powiedzieć i jakie ma to konsekwencje dla duchowości i dla życia chrześcijańskiego?

Jezus nazwał samego siebie «światłością świata» (J 8, 12), i ten Jego przymiot staje się wyraźnie widoczny w takich momentach Jego życia, jak przemienienie i zmartwychwstanie, w których jaśnieje Jego Boska chwała. W Eucharystii natomiast chwa-

⁷ Nn. 19. 21: AAS 95 (2003), 18-20.

⁸ Por. N. 53: AAS 95 (2003), 469.

ła Chrystusa jest przesłonięta. Sakrament Eucharystii jest «*mysterium fidei*» w całym tego słowa znaczeniu! Niemniej właśnie przez tajemnicę swojego całkowitego ukrycia Chrystus staje się *tajemnicą światła*, dzięki której wierzący zostaje wprowadzony w głębię życia Bożego. Czy nie za sprawą znamiennej intuicji, słynna ikona Trójcy Rublowa stawia w znaczący sposób Eucharystię w centrum życia trynitarnego!

12. Eucharystia jest światłem przede wszystkim dlatego, że w każdej Mszy św. Liturgia Słowa Bożego poprzedza sprawowanie Liturgii Eucharystii – w jedność dwóch «stołów» – stołu Słowa i stołu Chleba. Tę ciągłość widać w mowie eucharystycznej z Ewangelii św. Jana, gdzie Jezus od zasadniczego przedstawienia swej tajemnicy przechodzi do zobrazowania wymiaru ściśle eucharystycznego: «Ciało moje jest prawdziwym pokarmem, a krew moja jest prawdziwym napojem» (J 6, 55). Wiemy, że ta właśnie mowa wprawiła w zakłopotanie znaczną część słuchaczy, skłaniając Piotra, by stał się wyrazicielem wiary innych Apostołów i Kościoła wszech czasów: «Panie, do kogóż pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego» (J 6, 68). W perykopie o uczniach z Emaus sam Chrystus zabiera głos, by ukazać, «zaczynając od Mojżesza poprzez wszystkich proroków», jak «wszystkie Pisma» prowadzą do tajemnicy Jego osoby (por. Łk 24, 27). Jego słowa powodują «poruszenie» serc uczniów, chronią ich przed mrokiem smutku i rozpacz, wzbudzają w nich pragnienie pozostania z Nim: «Zostań z nami, Panie» (por. Łk 24, 29).

13. Ojcowie Soboru Watykańskiego II w Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* wyrazili pragnienie, by «stół Słowa» szeroko otworzył wiernym skarbiec Pisma Świętego⁹. Dlatego zezwolili, by podczas sprawowania liturgii szczególnie fragmenty biblijne były odczytywane w języku dla wszystkich zrozumiałym. Kiedy bowiem w Kościele czyta się Pismo Święte, przemawia sam Chrystus¹⁰. Równocześnie zalecili celebransowi wygłaszanie homilii jako części samej liturgii, mającej wyjaśnić Słowo Boże i ukazać jego aktualność dla życia chrześcijańskiego¹¹. W czterdzieści lat po Soborze *Rok Eucharystii* może być dla wspólnot chrześcijańskich dobrą okazją do zweryfikowania tego aspektu. Nie wystarcza bowiem odczytywanie fragmentów biblijnych w języku zrozumiałym, jeśli nie jest ono poprzedzone odpowiednim przygotowaniem, pobożnym wysłuchaniem, medytacyjnym milczeniem, jakie są konieczne, by Słowo Boże dotknęło życia i je oświeciło.

«*Poznali Go przy łamaniu chleba*» (por. Łk 24, 35)

14. Znamienne jest, że dwaj uczniowie z Emaus, odpowiednio przygotowani przez słowa Pana, rozpoznali Go przy stole po prostym geście «łamania chleba». Kiedy już umysły zostały oświecone i serca rozgrzane, «przemawiają» znaki. Cała Eucharystia sprawowana jest w dynamicznym kontekście znaków, które niosą w sobie bogate, jasne przesłanie. To właśnie przez znaki tajemnica niejako odsłania się przed oczami wierzącego.

Jak podkreśliłem w Encyklice *Ecclesia de Eucharistia*, ważne jest, aby żaden wymiar Najświętszego Sakramentu nie był pominięty. Zawsze bowiem obecna jest w czło-

⁹ Por. n. 51.

¹⁰ Por. tamże, 7.

¹¹ Por. tamże, 52.

wieku pokusa, by zredukować Eucharystię do ludzkich wymiarów, podczas gdy w rzeczywistości *to on winien otworzyć się na wymiary Tajemnicy*. «Eucharystia jest zbyt wielkim darem, ażeby można było tolerować dwuznaczności i umniejszenia»¹².

15. Nie ulega wątpliwości, że najbardziej oczywistym wymiarem Eucharystii jest *uczta*. Eucharystia narodziła się w wieczór Wielkiego Czwartku w kontekście wieczery paschalnej. Dlatego w jej strukturę wpisany jest *sens uczyty*: «Bierzcie i jedzcie... Następnie wziął kielich i... dał im mówiąc: Pijcie z niego wszyscy...» (Mt 26, 26-27). Ten aspekt dobrze wyraża relację komunii, którą Bóg pragnie nawiązać z nami i którą my sami winniśmy rozwijać w naszych wzajemnych stosunkach.

Nie można jednak zapominać, że uczta eucharystyczna ma też i przede wszystkim *wymiar ofiarniczy*¹³. W niej Chrystus przedkłada nam na nowo *ofiary spełnioną raz na zawsze na Golgocie*. Choć jest w niej obecny jako zmartwychwstały, nosi znaki swej męki, której «pamiętką» jest każda Msza św., jak nam przypomina liturgia aklamacją po konsekracji: «Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu, wyznajemy Twoje zmartwychwstanie...». Uobecniając przeszłość, Eucharystia równocześnie *kieruje nas ku przyszłości – ku ostatecznemu przyjsciu Chrystusa* na końcu dziejów. Ten aspekt «eschatologiczny» nadaje Sakramentowi Eucharystii porywającą siłę, która pozwala iść drogą chrześcijańską z nadzieją.

«*Oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni...*» (Mt 28, 20)

16. Wszystkie te wymiary Eucharystii łączą się w aspekcie, który bardziej niż jakikolwiek inny wystawia na próbę naszą wiarę: jest to *tajemnica «realnej» obecności*. Zgodnie z całą tradycją Kościoła wierzymy, że pod postaciami eucharystycznymi jest rzeczywiście obecny Jezus. Jest to obecność – jak wymownie wyjaśnił papież Paweł VI – którą nazywa się «realną» nie przez wykluczenie, tak jakby inne formy obecności nie były realne, ale przez antonomazję, gdyż jej mocą cały Chrystus staje się istotowo obecny w rzeczywistości swego ciała i krwi¹⁴. Dlatego wiara wymaga, byśmy w obliczu Eucharystii mieli świadomość, że stajemy przed samym Chrystusem. Właśnie Jego obecność nadaje innym wymiarom – uczyty, pamiętki Paschy, antycypacji eschatologicznej – znaczenie, które daleko wykracza poza samą tylko symbolikę. Eucharystia jest tajemnicą obecności, przez którą spełnia się w najwznioślejszy sposób obietnica Jezusa, że pozostanie z nami aż do skończenia świata.

Celebrować, adorować, kontemplować

17. Eucharystia to wielka tajemnica! Tajemnica, którą trzeba przede wszystkim *dobrze celebrować*. Trzeba, aby Msza św. zajmowała centralne miejsce w życiu chrześcijan i aby każda wspólnota dokładała wszelkich starań dla jej uroczystego celebrowania.

¹² N. 10: AAS 95 (2003), 439.

¹³ Por. tamże, n. 10: AAS 95 (2003), 439; KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Redemptionis Sacramentum* o pewnych rzeczach dotyczących Najświętszej Eucharystii, których należy przestrzegać i unikać (25 marca 2004), 38: L'Osservatore Romano (24 kwietnia 2004), dodatek.

¹⁴ Por. Enc. *Mysterium fidei* (3 sierpnia 1965), 39: AAS 57 (1965), 764; ŚWIĘTA KONGREGACJA OBRZĘDÓW, Instr. *Eucharisticum mysterium* o kulcie Tajemnicy Eucharystii (25 maja 1967), 9: AAS 59 (1967), 547.

wania, zgodnie z ustalonymi normami, z udziałem ludu, korzystając z posługi różnych osób wypełniających zadania dla nich przewidziane, i z poważną troską o zachowanie sakralnego charakteru, którym powinien odznaczać się *śpiew i muzyka liturgiczna*. Konkretnym zobowiązaniem na ten *Rok Eucharystii* mogłoby być dokładne przestudiowanie przez każdą wspólnotę parafialną «*Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*». Najlepszą zaś drogą wprowadzania w misterium zbawienia urzeczywistnianego w świętych «znakach» pozostaje wierne uczestniczenie w wydarzeniach roku liturgicznego. Pasterze niech gorliwie podejmą tę *katechezę «mistagogiczną»*, tak drogą Ojcom Kościoła, która pozwala odkryć znaczenie gestów i słów liturgii, pomagając wiernym przejść od znaków do tajemnicy i włączyć w nią całe swe życie.

18. W szczególności trzeba pielęgnować, zarówno podczas celebrowania Mszy św., jak i w kulcie eucharystycznym poza Mszą św., *żywą świadomość rzeczywistej obecności Chrystusa*, dbając o to, by dawać jej świadectwo tonem głosu, gestami, sposobem poruszania się, całym zachowaniem. W związku z tym normy przypominają – i ja sam miałem ostatnio okazję to potwierdzić¹⁵ – wagę, jaką należy przyznać chwilom milczenia czy to w celebracji, czy w czasie adoracji eucharystycznej. Jednym słowem, konieczne jest, aby całej postawie względem Eucharystii, zarówno szafarzy jak i wiernych towarzyszył najwyższy szacunek¹⁶. Obecność Jezusa w tabernakulum winna stanowić jakby *biegun przyciągania* dla coraz większej liczby dusz w Nim zakochanych, zdolnych przez długi czas słuchać Jego głosu i niemal odczuwać bicie Jego serca. «Skosztujcie i zobaczcie, jak dobry jest Pan!» (Ps 34 [33], 9).

Niech wspólnoty zakonne i parafialne podejmą szczególne zobowiązanie do *adoracji eucharystycznej poza Mszą św.* Pozostawajmy długo na klęczkach przed Jezusem Chrystusem obecnym w Eucharystii, wynagradzając naszą wiarą i miłością zaniedbania, zapomnienie, a nawet zniewagi, jakich nasz Zbawiciel doznaje w tylu miejscach na świecie. W adoracji pogłębiajmy naszą osobistą i wspólnotową kontemplację, posługując się modlitewnikami, które czerpią inspirację ze Słowa Bożego i z doświadczenia licznych dawnych i współczesnych mistyków. Także różaniec, pojmowany w jego głębokim znaczeniu biblijnym i chrystocentrycznym, na które zwróciłem uwagę w Liście apostolskim *Rosarium Virginis Mariae*, stanie się szczególnie odpowiednim sposobem kontemplacji eucharystycznej, realizowanej razem z Maryją i w Jej szkole¹⁷.

Niech w tym roku szczególnie żarliwie będzie przeżywana uroczystość Bożego Ciała z tradycyjną procesją. Wiara w Boga, który poprzez Wcielenie stał się naszym towarzyszem drogi, niech będzie głoszona wszędzie, a zwłaszcza na naszych ulicach i pośród naszych domów; niech to będzie wyrazem naszej wdzięcznej miłości i niewyczerpanym źródłem błogosławieństwa.

III. EUCHARYSTIA ŹRÓDŁEM I OBJAWIENIEM KOMUNII

¹⁵ Por. List apost. *Spiritus et Sponsa* na XL rocznicę Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* o liturgii świętej (4 grudnia 2004), 13: AAS 96 (2004), 425.

¹⁶ Por. KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, Instr. *Redemptionis Sacramentum* o pewnych rzeczach dotyczących Najświętszej Eucharystii, których należy przestrzegać i unikać (25 marca 2004): L'Osservatore Romano (24 kwietnia 2004), dodatek.

¹⁷ Por. tamże, 137, l. c., s.7.

«Wytrwajcie we Mnie, a Ja będę trwał w was» (J 15, 4)

19. Na prośbę uczniów z Emaus, by pozostał «z» nimi, Jezus odpowiedział darem o wiele większym: przez Sakrament Eucharystii pozostał «w» nich. Przyjęcie Eucharystii jest wejściem w głęboką komunię z Jezusem. «Wytrwajcie we Mnie, a Ja będę trwał w was» (J 15, 4). Ta relacja wewnętrznego «trwania» w sobie nawzajem *pozwała nam antycypować w jakiś sposób niebo na ziemi*. Czyż nie jest to największym pragnieniem człowieka? Czyż nie to było zamierzeniem Boga realizującego w dziejach swój plan zbawienia? Bóg sprawił, że serce człowieka odczuwa «głód» Jego Słowa (por. Am 8, 11), głód, który zaspokoi tylko pełne zjednoczenie z Nim. Komunia eucharystyczna jest nam dana, byśmy «sycili się» Bogiem na tej ziemi w oczekiwaniu na pełne zaspokojenie w niebie.

Jeden chleb, jedno ciało

20. Jednak tej szczególnej bliskości, jaka urzeczywistnia się «w komunii» eucharystycznej, nie można właściwie rozumieć ani w pełni przeżywać poza komunią kościelną. Wielokrotnie podkreślałem to w Encyklice *Ecclesia de Eucharistia*. Kościół jest ciałem Chrystusa: idzie «z Chrystusem» w takiej mierze, w jakiej pozostaje relacji «do Jego ciała». Chrystus tworzy tę jedność przez wylanie Ducha Świętego. A On sam nie przestaje jej umacniać przez swoją eucharystyczną obecność. Istotnie, to właśnie jeden Chleb eucharystyczny czyni nas jednym ciałem. Stwierdza to apostoł Paweł: «Ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno Ciało. Wszyscy bowiem bierzemy z tego samego chleba» (1 Kor 10, 17). W tajemnicy Eucharystii Jezus buduje Kościół jako komunię, zgodnie z najwyższym wzorem przywołanym w modlitwie arcykapłańskiej: «Jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał» (J 17, 21).

21. Jeśli Eucharystia jest źródłem jedności Kościoła, jest ona także jej najlepszym *przejawem*. Eucharystia jest *epifanią komunii*. Dlatego Kościół stawia warunki dopuszczenia do pełnego udziału w celebracji eucharystycznej¹⁸. Różne ograniczenia winny nas skłonić do coraz lepszego uświadamiania sobie, *jak wymagająca jest komunია, której oczekuje od nas Jezus*. Jest to jedność *hierarchiczna*, oparta na świadomości różnych ról i posług, stale potwierdzana również w modlitwie eucharystycznej przez wspomnianie Papieża i biskupa diecezjalnego. Jest to komunია *braterska*, podtrzymywana przez «duchowość komunii», która nas skłania do wzajemnego otwarcia się na siebie, do miłości, zrozumienia i przebaczenia¹⁹.

«Jeden duch i jedno serce» (Dz 4, 32)

¹⁸ Por. JAN PAWEŁ II, Enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 kwietnia 2003), 44: AAS 95 (2003), 462; *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 908; *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, kan. 702; PAPIESKA RADA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIAN, *Dyrektorium ekumeniczne* (25 marca 1993), 122-125, 129-131: AAS 85 (1993), 1086-1089; KONGREGACJA NAUKI WIARY, List *Ad exsequendam* (18 maja 2001): AAS 93 (2001), 786.

¹⁹ JAN PAWEŁ II, List apost. *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 43: AAS 93 (2001), 297.

22. W każdej Mszy św. jesteśmy wzywani, by zmierzyć się z ideałem komunii, który księga Dziejów Apostolskich przedstawia jako wzór dla Kościoła wszystkich czasów. Jest to Kościół zebrany wokół Apostołów, powołany przez Słowo Boże, zdolny do wzajemnego dzielenia się nie tylko dobrami duchowymi, ale również dobrami materialnymi (por. Dz 2, 42-47; 4, 32-35). W tym *Roku Eucharystii* Pan zachęca nas, byśmy zbliżyli się możliwie jak najbardziej do tego ideału. Należy ze szczególnym zaangażowaniem przeżywać momenty wskazane już przez liturgię w odniesieniu do «Mszy św. stacyjnej», którą biskup celebrytuje w katedrze ze swoimi prezbiterami i diakonami, z udziałem całego Ludu Bożego. To jest główne «objawienie się» Kościoła²⁰. Będzie jednak rzeczą godną pochwały znalezienie *innych znamiennych okazji*, również na szczeblu parafii, do tego, aby wzrastało poczucie komunii, czerpiąc z celebracji eucharystycznej nowy zapach.

Dzień Pański

23. Moim głębokim pragnieniem jest, by w tym roku zwrócono szczególną uwagę na ponowne odkrywanie i przeżywanie w pełni niedzieli jako dnia Pańskiego i dnia Kościoła. Cieszyłbym się bardzo, gdyby ponownie zostało rozważone to, co napisałem w Liście apostolskim *Dies Domini*: «Właśnie bowiem podczas niedzielnej Mszy św. chrześcijanie szczególnie mocno przeżywają to, czego doświadczyli Apostołowie wieczorem w dniu Paschy, gdy Zmartwychwstały objawił się im wszystkim, zgromadzonym w jednym miejscu (por. J 20, 19). W tej niewielkiej wspólnotie uczniów, stanowiącej załazek Kościoła, był w pewien sposób obecny Lud Boży wszystkich czasów»²¹. Niech kapłani w swojej pracy duszpasterskiej w tym roku łaski, poświęcają *jeszcze większą uwagę Mszy św. niedzielnej*, jako celebracji, w której wspólnota parafialna spotyka się w jedności ducha i w której zazwyczaj uczestniczą także różne grupy, ruchy, stowarzyszenia.

IV. EUCHARYSTIA POCZĄTKIEM I PROGRAMEM «MISJI»

«W tej samej godzinie wybrali się...» (Łk 24, 33)

24. Rozpoznawszy Pana, dwaj uczniowie z Emaus «w tej samej godzinie wybrali się» (Łk 24, 33), aby przekazać to, co zobaczyli i usłyszeli. Kiedy naprawdę doświadczyło się Zmartwychwstałego, pożywając Jego Ciało i Jego Krew, nie można zatrzymać tylko dla siebie przeżywanej radości. Spotkanie z Chrystusem, stale pogłębiane w eucharystycznej bliskości, wzbudza w Kościele i w każdym chrześcijaninie *pilną potrzebę dawania świadectwa i ewangelizowania*. Zwróciłem na to uwagę w homilii, w której zapowiedziałem *Rok Eucharystii*, nawiązując do słów św. Pawła: «Ileż bowiem spożywacie ten chleb i pijecie kielich, śmierć Pana głosicie, aż przyjdzie» (1 Kor 11, 26). Apostoł dostrzega ścisły związek między ucztą a głoszeniem: wejść w komunię z Chrystusem w pamiętce Paschy oznacza równocześnie poczuć się zobo-

²⁰ Por. SOBÓR WAT. II, Konst. o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 41.

²¹ N. 33: AAS 90 (1998), 733.

wiązaniem do stania się misjonarzem wydarzenia, które ten obrzęd uobecnia²². Rozesłanie po Mszy św. to *nakaz*, który pobudza każdego chrześcijanina do zaangażowania w szerzenie Ewangelii i ożywianie społeczeństwa duchem chrześcijańskim.

25. Do tej misji Eucharystia daje nie tylko siłę wewnętrzną, ale również – poniekąd – «program». Jest ona bowiem pewnym sposobem bycia, który chrześcijanin przejmuje od Jezusa, a przez jego świadectwo ma promieniować na społeczeństwo i kulturę. Aby do tego doszło, każdy wierny musi przyswoić sobie w medytacji osobistej i wspólnotowej wartości, jakie wyraża Eucharystia, postawy, jakie podpowiada, życiowe zamiary, jakie wzbudza. Dlaczego nie mielibyśmy w tym widzieć *szczególnego zadania*, jakie niesie w sobie *Rok Eucharystii*?

Czynić dzięki

26. Zasadniczy element tego «programu» zawiera się już w samym znaczeniu wyrazu «eucharystia»: dziękczynienie. W Jezusie, w Jego ofierze, w Jego bezwarunkowym «tak» wobec woli Ojca jest «tak», «dzięki» i «amen» całej ludzkości świata. Kościół ma przypominać ludziom tę wielką prawdę. Jest to naglące zadanie przede wszystkim w naszej zsekularyzowanej kulturze, która zapomina o Bogu a umacnia próżne przekonanie o samowystarczalności człowieka. Wcielanie programu eucharystycznego w codzienność, tam, gdzie się pracuje i żyje – w rodzinie, w szkole, w fabryce, w różnorodnych warunkach życia – oznacza między innymi dawanie świadectwa, że *rzeczywistości ludzkiej egzystencji nie można uzasadnić bez odniesienia do Stwórcy*: «Stworzenie bowiem bez Stwórcy ginie»²³. To transcendentne odniesienie, które zobowiązuje nas do nieustannego «dziękczynienia» – właśnie do postawy eucharystycznej – za to, co posiadamy i czym jesteśmy, nie umniejsza właściwej autonomii rzeczywistości ziemskich²⁴, ale ją uzasadnia w sposób najbardziej autentyczny, umieszczając ją równocześnie w jej słusznych granicach.

W tym *Roku Eucharystii* chrześcijanie winni dołożyć starań, by z większą mocą dawać świadectwo o obecności Boga w świecie. Nie lękajmy się mówić o Bogu i z dumą nosić znaki wiary. «Kultura Eucharystii» rozwija kulturę dialogu, która z niej czerpie swą siłę i pokarm. Błędem jest uważać, że publiczne odniesienie do wiary mogłoby naruszyć słuszną autonomię państwa i instytucji cywilnych, czy nawet rodzic postawy nietolerancji. Jeśli w historii nie obeszło się bez błędów w tej dziedzinie również ze strony wierzących, jak o tym przypominałem przy okazji Jubileuszu, nie należy ich przypisywać «chrześcijańskim korzeniom», ale niekonsekwencji chrześcijan względem własnych korzeni. Kto nauczy się «składać dziękczynienie» na wzór ukrzyżowanego Chrystusa, może stać się męczennikiem, ale nigdy nie będzie przesładowcą.

²² Por. Homilia w uroczystość Najśw. Ciała i Krwi Chrystusa (22 czerwca 2004), L'Osservatore Romano, wyd. pol., n. 9 (266) 2004, s. 19.

²³ SOBÓR WAT. II, Konst. duszp. o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 36.

²⁴ Por. tamże.

Droga solidarności

27. Eucharystia nie jest tylko wyrazem komunii w życiu Kościoła; jest ona również *programem solidarności* dla całej ludzkości. Kościół stale odnawia w celebracji eucharystycznej swą świadomość, że jest «znakiem i narzędziem» nie tylko wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, ale także jedności całego rodzaju ludzkiego²⁵. Każda Msza św., nawet kiedy celebruje się ją w ukryciu i w najbardziej zapomnianym zakątku ziemi, nosi zawsze znamię uniwersalności. Chrześcijanin, który uczestniczy w Eucharystii, uczy się z niej być *rzecznikiem komunii, pokoju, solidarności* we wszystkich okolicznościach życia. Rozdarty obraz naszego świata, który wszedł w nowe tysiąclecie z widmem terroryzmu i tragedii wojny, bardziej niż kiedykolwiek wzywa chrześcijan, by przeżywali Eucharystię jako *wielką szkołę pokoju*, gdzie formują się mężczyźni i kobiety, którzy na różnych szczeblach zaangażowania w życie społeczne, kulturalne, polityczne działają na rzecz rozwijania dialogu i komunii.

W służbie najmniejszych

28. Chciałbym zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt, który w znacznej mierze przesądza o autentycznym uczestnictwie w Eucharystii celebrowanej we wspólnocie: chodzi o to, czy jest ona bodźcem do *czynnego zaangażowania w budowę społeczeństwa bardziej sprawiedliwego i braterskiego*. W Eucharystii nasz Bóg ukazał najwyższą formę miłości, odwracając wszystkie kryteria panowania, które zbyt często dominują w ludzkich relacjach, i radykalnie potwierdzając kryterium służby: «Jeśli ktoś chce być pierwszym, niech będzie ostatnim ze wszystkich i sługą wszystkich» (Mk 9, 35). Nie przypadkiem w Ewangelii św. Jana nie znajdujemy relacji o ustanowienia Eucharystii, ale jest tam scena «umywania nóg» (por. J 13, 1-20): pochylając się, by umyć nogi swym uczniom, Jezus niedwuznacznie wyjaśnia sens Eucharystii. Św. Paweł ze swej strony wyraźnie podkreśla, że nie jest godziwa celebrowanie eucharystyczna, w której brakuje blasku miłości, potwierdzonej konkretnym świadectwem dzielenia się z najuboższymi (por. 1 Kor 11, 17-22. 27-34).

Czyż zatem nie można by *Roku Eucharystii* uczynić okresem, w którym wspólnoty diecezjalne i parafialne w sposób szczególny postarają się zaradzić czynną braterską pomocą którejś z tak licznych form ubóstwa na naszym świecie? Mam tu na myśli tragedię głodu, który dręczy setki milionów istot ludzkich, mam na myśli choroby nękające kraje na drodze rozwoju, samotność starców, trudności przeżywane przez bezrobotnych, przeciwności losu znoszone przez emigrantów. Są to nieszczęścia, które dotykają też – chociaż w innej mierze – regiony zamożniejsze. Nie możemy się ludzi: tylko po wzajemnej miłości i trosce o potrzebujących zostaniemy rozpoznani jako prawdziwi uczniowie Chrystusa (por. J 13, 35; Mt 25, 31-46). To właśnie jest kryterium, wedle którego będzie mierzona autentyczność naszych celebrowanie eucharystycznych.

ZAKOŃCZENIE

29. *O Sacrum Convivium, in quo Christus sumitur!* [O Święta Uczto, w której przyjmuje się Chrystusa!] Inicjatywa *Roku Eucharystii* rodzi się ze zdumienia, jakie budzi się w Kościele przed tą wielką Tajemnicą. To zdumienie nieustannie ogarnia moją duszę. Z

²⁵ Por. SOBÓR WAT. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 1.

niego zrodziła się Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*. Uważam za wielką łaskę dwudziestego siódmego roku posługi Piotrowej, który wkrótce rozpocznę, możliwość wezwania teraz całego Kościoła do kontemplowania, wielbienia, adorowania w najszczególniejszy sposób tego niewysłowionego Sakramentu. Niech *Rok Eucharystii* będzie dla wszystkich cenną okazją do uświadomienia sobie na nowo tego, jak niezrównany skarb Chrystus powierzył swemu Kościołowi. Niech pobudza do celebrowania jej w sposób żywszy, i bardziej świadomy, a z tego niech wypływa życie chrześcijańskie przemienione miłością. W tej perspektywie będzie można realizować liczne inicjatywy, według rozeznania Pastery Kościołów lokalnych. *Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów* zadba o dostarczenie w tym względzie stosownych wskazań i propozycji. Nie oczekuję jednak czynienia rzeczy nadzwyczajnych, ale tego, by wszystkie inicjatywy cechowało głębokie przeżycie duchowe. Gdyby owocem tego Roku było choćby tylko ożywienie we wszystkich wspólnotach chrześcijańskich sprawowania Mszy św. niedzielnej i poświęcenia więcej czasu i uwagi adoracji eucharystycznej poza Mszą świętą, to ten Rok łaski spełniłby pokładane w nim nadzieje. W każdym razie dobrą jest rzeczą mierzyć wysoko, nie zadowolając się miernością, bo wiemy, że zawsze możemy liczyć na pomoc Bożą.

30. Wam, drodzy *Bracia w biskupstwie*, powierzam ten Rok, pewny, że przyjmiecie moje wezwanie z całym apostołskim zapałem.

Wy, *kapłani*, którzy każdego dnia powtarzacie słowa konsekracji, jako świadkowie i głosiciele tego wielkiego cudu miłości, dokonującego się w waszych rękach, otwórzcie się na łaskę tego specjalnego Roku, sprawując codziennie Mszę św. z radością i zapałem, takimi jak za pierwszym razem, i chętnie trwając na modlitwie przed tabernakulum.

Niech będzie to Rok łaski dla was, *diakoni*, którzy bezpośrednio jesteście włączeni w posługę słowa i służbę ołtarza. Także dla was, *lektorzy, akolici, nadzwyczajni szafarze Komunii świętej*: miejcie żywą świadomość daru, jaki otrzymujecie przez powierzoną wam służbę dla godnego celebrowania Eucharystii.

W szczególności zwracam się do was, *przyszli kapłani*: w życiu seminaryjnym starajcie się doświadczać, jak dobrze jest nie tylko codziennie uczestniczyć we Mszy św., ale również prowadzić długi dialog z Jezusem Eucharystią.

Wy, *osoby konsekrowane*, powołane przez samą swoją konsekrację do intensywnej kontemplacji, pamiętajcie, że Jezus w tabernakulum oczekuje, by napełnić wasze serca tym głębokim doświadczeniem Jego przyjaźni, która jako jedyna może nadać sens i pełnię waszemu życiu.

Wy wszyscy, *wierni*, odkrywajcie na nowo dar Eucharystii jako światło i moc dla waszego codziennego życia w świecie, w wykonywaniu waszych zawodów i w różnych sytuacjach. Przede wszystkim odkrywajcie go, żyjąc w pełni pięknem i misją rodziny.

I wreszcie, wiele oczekuję od was, *młodzi*, ponawiając zaproszenie na *Światowy Dzień Młodzieży* w Kolonii. Wybrany temat – «*Przybyliśmy oddać Mu pokłon*» (Mt 2, 2) – szczególnie się nadaje, by zasugerować wam właściwą postawę w przeżywaniu tego *Eucharystycznego Roku*. Przynieście na spotkanie z Jezusem ukrytym w Eucharystii cały entuzjazm waszego młodego wieku, waszej nadziei, waszej zdolności miłowania.

31. Przed naszymi oczyma stają przykłady świętych, którzy w Eucharystii znaleźli pokarm na swą drogę doskonałości. Ileż razy wzruszali się do łez, doświadczając tak wielkiej tajemnicy, i nieopisanej radości «oblubieńczej» przed Sakramentem Ołtarza. Niech nam pomaga przede wszystkim Najświętsza Dziewica, która całym swoim życiem ucieleśniała tajemnicę Eucharystii. «Kościół, patrząc na Maryję jako na swój wzór, jest wezwany do Jej naśladowania także w odniesieniu do Najświętszej Tajemnicy»²⁶. Chleb eucharystyczny, który przyjmujemy, jest niepokalanym ciałem Jej Syna: «*Ave verum corpus natum de Maria Virgine*». Niech w tym Roku łaski Kościół, wspierany przez Maryję, z nowym zapałem podejmuje swą misję i coraz bardziej rozpoznaje w Eucharystii źródło i szczyt całego swego życia.

Niech wszystkich obejmie moje Błogosławieństwo, niosące łaskę i radość.

Z Watykanu, dnia 7 października 2004, we wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Różańcowej, w dwudziestym szóstym roku mojego Pontyfikatu.

Jan Paweł II, papież

(według wydania watykańskiego)

2. Homilia na rozpoczęcie Roku Eucharystii w dniu 17 października 2004 r.

1. «A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata» (Mt 28,20).

Zgromadzeni przed Eucharystią, w tej chwili szczególnie żywo doświadczamy prawdy zapewnienia Chrystusa: *On jest z nami!*

Pozdrawiam Was wszystkich, którzy przybyliście do Guadalajary, aby uczestniczyć w zakończeniu Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego. Szczególnie pozdrawiam kardynała Tomko, mojego legata, kardynała Juana Sandovala Iñiguez, arcybiskupa Guadalajary, oraz kardynałów, arcybiskupów, biskupów i księży z Meksyku, a także innych krajów.

Moje pozdrowienie kieruję również do wszystkich wiernych Guadalajary, Meksyku i innych części świata, którzy łączą się z nami w adoracji tajemnicy eucharystycznej.

2. Połączenie telewizyjne między bazyliką św. Piotra, sercem chrześcijaństwa, i Guadalajarą, miejscem Kongresu, jest *jak most zbudowany między dwoma kontynentami*. Pozwała nam nasze zgromadzenie modlitewne uczynić idealną «*Statio Orbis*», na którą przybywają wierni całego świata. Miejscem spotkania jest Jezus, który przez misterium swojej śmierci i swego zmartwychwstania jest rzeczywiście obecny w świętej Eucharystii, w której łączą się niebo i ziemia oraz spotykają ludy i różne kultury. Chrystus jest «naszym pokojem. On, który obie części [ludzkości] uczynił jednością» (Ef 2,14).

²⁶ JAN PAWEŁ II, Enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 kwietnia 2003), 53: AAS 95 (2003), 469.

3. «*Eucharystia, światło i życie nowego tysiąclecia*». Temat kongresu zaprasza nas nie tylko do rozważania tajemnicy eucharystycznej samej w sobie, lecz także w odniesieniu do problemów naszych czasów.

Tajemnica światła! Serce człowieka potrzebuje światła, serce człowieka obciążone grzechem jest często pozbawione orientacji i zmęczone oraz doświadczane różnego rodzaju cierpieniem. Świat potrzebuje światła w trudnym szukaniu pokoju, który wydaje się być bardzo odległy na początku tysiąclecia, wstrząsanego i poniżanego przemocą, terroryzmem i wojną.

Eucharystia jest światłem! W nieustannie przepowiadanym słowie Bożym, w chlebie i winie, które stało się Ciałem i Krwią Chrystusa, *jest On, zmartwychwstały Pan*, który otwiera ducha i serce oraz daje się poznać jak dwom uczniom w Emaus, kiedy łamał chleb (por. Łk 24,30). W tym gościu podczas uczty ponownie przeżywamy Ofiarę krzyża, doświadczamy nieskończonej miłości Bożej i czujemy się wezwani do szerzenia światła Chrystusa wśród mężczyzn i kobiet naszego czasu.

4. *Tajemnica życia!* Jakaż tęsknota jest silniejsza od pragnienia życia? Jednak na tę powszechną tęsknotę ludzką padają *groźne cienie*: cienie kultury, która życiu odmawia szacunku na wszystkich jego etapach; cienie obojętności, która pozostawia wielu ludzi losowi głodu i niedorozwoju; cienie badań naukowych, które czasem służą egoizmowi człowieka silniejszego.

Drodzy Bracia i Siostry, musimy pozwolić się przekonać o potrzebach, które gnębią tak wielu naszych braci. Nie możemy zamykać serca na ich wołanie o pomoc. Nie wolno nam również zapomnieć, że człowiek żyje nie tylko chlebem (por. Mt 4,4). Potrzebujemy «żywego Chleba, który z nieba zstąpił» (J 6,51). Tym chlebem jest Jezus. Pozwolić się Nim nakarmić znaczy przyjąć Boże życie (por. J 10,10) a także otworzyć się na logikę miłości i dzielenia.

5. Chciałem, aby ten rok był *szczególnie poświęcony Eucharystii*. Rzeczywiście Kościół każdego dnia a szczególnie w niedzielę, w dniu zmartwychwstania Jezusa, żyje tą tajemnicą. Lecz wspólnota chrześcijańska w tym *Roku Eucharystii* jest zaproszona, by była tego bardziej świadoma przez głębiej przeżywane świętowanie, przez dłuższą i gorliwą adorację, przez silniejsze zaangażowanie we wspólnocie i przez służbę najbardziej potrzebującym. Eucharystia jest źródłem i objawieniem *komunii*. Jest również początkiem i programem *misji* (por. *Mane nobiscum Domine*, rozdz. III i IV).

Na wzór Maryi, «Niewiasty Eucharystii» (*Ecclesia de Eucharistia*, rozdz. VI), wspólnota chrześcijańska winna żyć tą tajemnicą! Posilona «Chlebem życia wiecznego» winna być obecnością światła i życia, zaczynem ewangelizacji i solidarności!

6. «*Mane nobiscum, Domine!*» Jak dwaj uczniowie w Ewangelii błagamy Cię, Panie Jezu: *Pozostań z nami!*

Boski Wędrowcze, Ty znasz nasze drogi i nasze serce, nie pozwól nam być więziami ciemności.

Wspieraj nas, gdy jesteśmy zmęczeni, odpuść nam nasze grzechy i kieruj nasze kroki na drogę dobra.

Błogosław dzieci, młodzież, ludzi starszych, rodziny, a szczególnie chorych. Błogosław kapłanów i osoby konsekrowane. Błogosław całą ludzkość.

W Eucharystii stałeś się «lekarstwem nieśmiertelności»: Daj nam radość życia w pełni, która nam pomoże wędrować na tej ziemi jako pewni i radośni pielgrzymi kierujący swe spojrzenie zawsze na cel życia, które nie ma końca.

Pozostań z nami, Panie! Pozostań z nami! Amen.

Na koniec Jan Paweł II powiedział:

«Cieszę się, że mogę zapowiedzieć, iż następny Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny w roku 2008 odbędzie się w mieście Québec. Niech ta perspektywa pobudzi wiernych do jeszcze silniejszego zaangażowania, aby obecny Rok Eucharystii przeżyć intensywnie».

(Tłum. z języka niemieckiego bp Stefan Cichy)

3. Słowo Jana Pawła II do pielgrzymów polskich w dniu 4 listopada 2004 r.

Bardzo serdecznie witam wszystkich: pielgrzymów z Archidiecezji Gdańskiej, z Diecezji Tarnowskiej i z innych stron. Dziękuję arcybiskupowi Tadeuszowi za życzenia i wyrazy życzliwości wypowiedziane w imieniu wszystkich tu zebranych. Wdzięczny jestem szczególnie za modlitwy, jakie zanosicie do Boga w intencjach związanych z moim posługiwaniem na Stolicy Piotrowej.

Gromadzi nas tu wspomnienie św. Karola Boromeusza. Wczoraj minęło 420 lat od jego śmierci. Był gorliwym biskupem, reformatorem Kościoła po Soborze Trydenckim, wielkim obrońcą ubogich. Jego pobożność opierała się na umiłowaniu Krzyża Chrystusowego i tajemnicy Jego śmierci i zmartwychwstania. To umiłowanie przejawiało się w trosce o gorliwe sprawowanie Mszy św. i w adoracji Chrystusa obecnego w Eucharystii.

Wspominam o tym na początku Roku Eucharystii, aby przykład św. Karola był dla nas wszystkich natchnieniem w przeżywaniu tego szczególnego okresu. Niech rozpała w nas miłość do Zbawcy, który zechciał pozostać pośród nas pod postaciami chleba i wina.

Raz jeszcze dziękuję Wam za wizytę. Zawieźcie moje pozdrowienie do waszych diecezji, parafii i domów. Niech Bóg wam błogosławi!

(z watykańskiej strony internetowej)

www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2004/november/documents/hf_jp-ii_spe_20041104_danzica_pl.html